

Utgivarens förord

När jag började lära känna Karl Palmås deltog vi båda i den debatt som huserades av föreningen Vägval Vänster (VVV). Politiskt sett stod vi nog längre från varandra än vi gör i dag. Jag såg mig som någon form av frihetlig socialist och Kalle kallade sig vänsterliberal.¹ Till en början tilltalades jag av hans idéer inom området social ekonomi och företags samhällsansvar (*CSR, Corporate Social Responsibility*),² vilka tycktes mig besläktade med de ideal om ekonomisk demokrati och arbetarstyrda företag jag själv omhuldade, men med tiden fattade jag också tycke för den mer svårsmälta kritiken av synen på kapitalismen som system. Min inledande motvilja att ta till mig den hade att göra med att kritiken tycktes skaka själva grundvalen för en vänsteranalys av ekonomin.

I ett debattinlägg på VVV:s webbplats den 22 oktober 2005, ”Kapitalismen som vänsterns moderna myt”,³ argumenterade Kalle mot en hos vänstern ”tvåhundraårig modernistisk tro på Kapitalismen – ett totaliserande system vars obändiga naturlagar styr alla samhällliga processer”. Denna tro leder enligt honom till en oförmåga, eller åtminstone ovilja, att se de alternativ som faktiskt pekar mot en annan ekonomisk ordning. Man vill inte föra ett ”tvåfrontskrig” (lyfta fram alternativ samtidigt som man kritiserar det rådande), som en sjukvårdsaktivist uttryckte det. Det skulle med andra ord inte vara möjligt att förespråka ökad brukarmakt samtidigt som man bekämpar privatiseringar.

Istället för tron på kapitalismens järnlagar, ”gammelvänsterns doktrin kring Kapitalets logik”, menade Kalle att vi ska låta oss inspireras av feminism och queerteori i vårt sätt att närma oss ekonomin.

I enlighet med samtida feministteori vet vänstern att genusordningen måste ”subverteras” (förvrängas, undermineras) genom en mångfald av decentraliserade initiativ. Dagens feminister pekar på hur tidiga särartsfeministiska teorier om Kvinnan med stort K gjorde mer skada än nytta – de spädde på förutfattade meningar om manligt och kvinnligt. Feminister insåg att ”naturaliserade” och ”essensialistiska” tankegångar – att Kvinnor av naturen, i sin essens, är skiljer sig på ett visst sätt från Män – har samma inverkan på patriarkatet som rasbiologi har på rasistiska strukturer. Inom

vänstern finns nu ett konsensus kring att könsskillnader inte bör ses som naturligt bestämda, utan som en myt med högst verkliga samhälleliga utfall. Denna myt upprätthålls just av tilltron till naturalistiska och essentialistiska teorier om kön.

[...]

Återigen måste vi lära oss av feministiska tänkare, exempelvis Nina Björk som i *Under det rosa täcket* skriver om "en dans på feminismens spända lina". Oavsett om det gäller ekonomin eller genusordningen måste vi gå en balansgång mellan att se strukturer, och att agera som om de inte fanns där. Problemet nu är att det är alltför många som ser strukturer, och alltför få som verkligen agerar på ett sätt som subverterar dessa strukturer. Dessutom: De som faktiskt skapar ekonomiska alternativ motarbetas av de vänstermänniskor som tror på Kapitalismens naturlagar.

Tre ekologier – istället för Natur vs. Kultur

På samma sätt som man kan problematisera vänsterns essentialiserande syn på ekonomiska strukturer och särartsfeministers dito på kön, så kan det finnas fog att lyfta farhågor om att ekofilosofiska och miljöaktivistiska kritiker av den moderna dikotomin mellan natur och kultur verkar till att befästa just detta isärhållande. (Och man kan liksom Bruno Latour poängtera att vi i denna mening aldrig varit moderna. Den moderna självbilden är visserligen att vi lyckats – främst med vetenskapens hjälp – separera objektiva fakta från subjektiva värderingar, när det gäller ekonomivetenskapen och dess "naturlagar" såväl som naturvetenskapernas studier av den icke-sociala verkligheten. Men det blir alltmer uppenbart att själva det moderna projektet, med dess industriella och teknologiska revolutioner, löser upp separationen på såväl makro- som mikronivå.)⁴

I ett par inlägg vars rubrik är en parafras på antropologen Gregory Batesons essäsamling *Steps to an Ecology of Mind* (1972)⁵, "Steg mot en mer spännande grön idédebatt", introducerar Kalle ett synsätt som vi kan kalla för en *neomaterialistisk ekosofi*. Istället för att hålla sig kvar vid kritiken av hur det moderna projektet separerar natur från kultur, objekt från subjekt, är det här en möjlig väg att gå vidare.

Det första inlägget tar upp Félix Guattari, psykoanalytikern och trotskisten som tillsammans med Gilles Deleuze skrev bland annat det inflytelserika tvåbandsverket *Capitalisme et schizophrénie* ('Kapitalism och schizofreni') med första delen *L'Anti-Œdipe* ('Anti-Oidipus', 1972) och andra delen *Mille Plateaux* ('Tusen platåer', 1980). I sin bok *Les trois écologies* ('Tre ekologier', 1989) skisserar Guattari en ekosofi (av grek. *oikos* 'hem, hushåll', *sophia* 'vishet') som skiljer sig något från den hos begreppets upphovsman, den norske filosofen Arne Næss. (Det var något Næss rekommenderade; den egna varianten kallade han "ekosofi T", efter sin fjällstuga Tvergastein vid Hallingskarvet.)

Som alternativ till dikotomin natur/kultur, separationen av mänskligt från icke-mänskligt, föreslår Guattari ett sätt att se på världen som totalitet sammansatt av mentala, sociala och fysiska (geo-/biologiska) ekologier. En stad, för att ta ett exempel,⁶ bör inte förstås som en onaturlig (i dubbel bemärkelse: artificiell och miljöfarlig) skapelse av människan. Snarare kan man se hur städer som Göteborg eller Jönköping växer fram genom en intensifiering av olika slags flöden (mat, energi, råvaror, tankar) vilka möjliggör för beboeliga strukturer (vägar, hus, institutioner) att uppstå. Tillblivelsen av en stad är en sammansatt process där endast kunskap om såväl fotosyntes, djurliv, geologi, vatten- och klimatförhållanden som immateriella faktorer som kunskap och innovationer kan ge en heltäckande bild.

Som alla levande organismer interagerar människan med sin omgivning – hennes *autopoiesis* ('självskapande') konstitueras av omgivningen, men genom sin *exopoiesis* ('yttre skapande') förändrar hon också sin omgivning.⁷ Då hon är en mer komplex varelse än exempelvis bävrar, vars dammar påverkar omgivningen i sådan grad att de kan sägas skapa en unik biotop, kan hon reflektera kring hur hon förändrar omgivningen. (Den pragmatistiske filosofen Richard Rorty har föreslagit att vi bör betrakta människan som ett djur med hög grad av komplexitet, snarare än ett djur med en extra ingrediens kallad "intellektet" eller "den rationella själen".⁷)

Andra inlägget tar upp Gregory Bateson, från vilken Guattari hämtade idén om de tre ekologierna. Kalle diskuterar särskilt mental ekologi, *Ecology of Mind*, och Batesons medvetandeteori passar utmärkt ihop med Richard Rortys ovan refererade tes såväl som med 1600-talsfilosofen Baruch Spinozas psykofysiska parallellism ("det som inträffar i kroppen har alltid en motsvarighet i själen, och vice versa", för att citera Fredrika

Spindlers bok om Spinoza⁹). Det som på engelska kallas *mind* (”sinne, psyke, medvetande”) – vi kan istället tala om mentala processer – är inte något som finns som ett spöke i den maskin som är den mänskliga hjärnan, utan kommer också till uttryck hos djur, i organisationer och andra komplexa system. En mental ekologi är ett system med kapacitet att behandla och reagera på information på ett självkorrigerande sätt, ett kännetecken för levande system från celler via skogar till civilisationer. Den är sammansatt av ett antal materiella komponenter, vars arrangemang möjliggör bearbetning och modellering. Denna betoning av att mentala ekologier rymmer mer än enskilda organismer ledde Bateson till uppfattningen att evolutionens minsta enhet alltid är organism och omgivning. (Jfr ovan om autopoiesis och exopoiesis.)

Svärmens intelligens och paranoians politik

Ett väldigt konkret politiskt sätt att tillämpa tanken om mental ekologi kan göras i den ständigt aktuella diskussionen om demokrati kontra expertstyre. 1922 kom boken *Public Opinion*, där den amerikanska journalisten Walter Lippmann hävdade att samtidens utbildningsväsen och demokratiska institutioner saknar möjligheter att ställa samhällets ”realiteter” i tydlig kontrast till opinioner formade av egenintressen. Argumenten känns igen även i vår samtid, inte sällan bland förespråkare av ökat inflytande för experter av olika slag. 1927 kom svaret: John Dewey menar i *The Public and its Problems* att det är just när sakfrågorna är komplexa som offentligheter uppstår.¹⁰ De är ofta också mer lämpade än utnämnda experter att lösa dem. Framväxten av internets distribuerade nätverk (IRC-kanaler, bloggar, wikisidor, Twitter, etc.) sätter ytterligare fokus på detta. Ett exempel är EU:s telekompaket. En sakfråga som var ganska sval bland parlamentariker tillfördes inom loppet av bara några veckor en massiv kunskap och – inte minst – demokratisk passion, sedan en självorganiserad massa av engagerade människor uppstått spontant på nätet (se avsnitt 7).

Fenomenet mentala ekologier kan också utforskas tillsammans med Gabriel Tarde. Denna franska sociolog, som fram tills helt nyligen varit relativt bortglömd, var lärare till den betydligt mer kända Émile Durkheim.¹¹ De var också varandras rivaler. Tarde var nämligen kritisk till Durkheims idé om det sociala som ett på förhand givet faktum som formar allt mänskligt – konst, kunskap, religion, sedvänjor, etc. För Tarde är det sociala en samling aktörer, sammankopplade genom

associationer, genom vilka beteenden, trender och begär sprids. Det finns inget socialt faktum som *är*. Det sociala *görs* hela tiden. På aggregerad nivå finns sådant som strukturer, men dessa har sin föränderliga grund i en myriad av tillblivelser och imitationer.

Vi kan i Manuel de Landas efterföljd se verkligheten som komplexa sammansättningar av flöden i olika hastighet och intensitet.¹² Människor tenderar att skilja mellan fenomen vi uppfattar som rigida strukturer (som berg och kontinenter) och sådana vi uppfattar som efemära flöden (som kulturer och språk). I själva verket handlar skillnaden enbart om hastighet. Träffande nog talar man inom såväl sociologi som geologi om *strata* (lat. 'skikt, lager', pl. av *stratum*). Inte i något av fallen handlar det om ett metaforiskt språk, utan det rör sig om samma sorts immanenta logik – "småstenar och sediment som blir till sandsten, samt människor, arkitekter, teknologier, praktiker och diskurser som blir till hierarkier". Det är spännande att se hur Tardes associationer mellan aktörer, det han kallar "imitativa strålar", bygger upp sociala strata av klass, kön, etnicitet, sexualitet, etc. (se avsnitt 1).

En tredje tillämpning av teorin om mentala ekologier kan göras på fenomenet panspektriska övervakningsteknologier – mest påtagligt i fallet med den så kallade FRA-lagen, men mer subtilt i form av informationsutvinning ("data mining") hos olika företags avdelningar för marknadsanalys. Det var Kalle inne på redan i sin artikel till en serie om övervakning jag var redaktör för, "Efter Storebror: Demokratiserad övervakning och kontrollsamhälle" (*Stockholms Fria Tidning*, den 20 januari 2008). Tillsammans med folkrättsdoktoranden Mark Klamberg och elva andra forskare skrev han senare på DN Debatt (den 3 september 2008) att syftet för Försvarets radioanstalt, FRA, med den nya lagstiftningen inte är att avlyssna *individer*, om vi på traditionellt (om än inte korrekt) sätt låter ordet beteckna samhällets minsta odelbara enheter, utan att kartlägga sociogram.¹³ (se avsnitt 6)

Olika människor har olika sociogram. Vi rör oss på olika sätt i vår vardag och har olika sociala relationer, intressen och åsikter vilket avspeglar sig i vår elektroniska kommunikation. Det gör att vi med en kraftfull dator och rätt analysverktyg skulle kunna urskilja den ensamstående mamman, pensionärsparet, tonårspojken, bögpåret, datahackern, den gömda flykten, bidragsfuskaren och den politiske aktivisten. Om vi därtill har transittrafik från andra länder så kan vi – fortfarande i teorin –

identifiera sociogrammet för valutaspekulanten, främmande staters politiska och militära ledare.

Försvarsminister Sten Tolgfors (M) skrev i sitt svar att FRA:s signalspaning aldrig får riktas mot ”endast en viss fysisk person”. Det intressanta är att kartlägga trafikmönster och -flöden. Detta är en giltig invändning mot idealisterna bland FRA-lagens kritiker – de som fokuserar på juridik och individuella rättigheter – men inte mot materialisterna. Dessa tar sin utgångspunkt i tekniska villkor, för att därifrån skissera regleringarnas möjliga framtidskonsekvenser.¹⁴ Kalle skrev, apropå Tolgfors försvar, i ett inlägg på sin blogg:

Poängen med denna ”nya” typ av övervakning är ju att den bygger på att studera individer såsom de formas genom flöden – i deras successiva kopplingar till webbsidor, till platser, och till andra människor. (Det är detta senare som fångas i sociogram. Sociogrammen är alltså en “antropocentrisk” delmängd av alla relationer mellan såväl människor och icke-människor).¹⁵

Ekologier är föränderliga – vi kan ”hacka” ekologier

Vilka slutsatser kan vi då dra av detta synsätt för en praktisk politik? Precis som att den ekonomiska ordningen och könsmaktordningen går att subvertera – eller ”hacka”, dvs. att ”plugga in, undersöka möjligheter, mixtra och bända system åt en mer önskvärd riktning”, för att citera Otto von Busch i *Camino* nr 12/2009.¹⁶ Företag och innovationer som Dem Collective, mikrokrediter och The Pirate Bay visar att det går att hacka det som brukar gå under benämningen kapitalismen.

På samma sätt är det möjligt att förhålla sig till de mentala, sociala och fysiska ekologierna. När man förstår att det är samma bakomliggande logik – abstrakta maskin – bakom, säg, ångmaskinen och en tropisk storm, inser man att samma synsätt går att applicera även på andra fenomen. Lösningen på vår tids miljöproblem är inte att återvända till stenåldern, så som anarkoprimitivister förespråkar, eller ens att alla ska bo på landet som grönåvågarna tyckte. Snarare bör vi tänka i termer av biomimetik – att inspireras av icke-mänskliga invånare i ekosystemen – som termitstackars förmåga att hålla närmast konstant temperatur och luftfuktighet, algers förmåga att binda koldioxid, eller lövs förmåga att

dra nytta av solenergi. Vi kan också jobba *geoengineering* – metoder att manipulera geo-/biosfäriska system – som att fånga upp koldioxid och binda den i litosfären, anlägga vertikala odlingar i städer, eller genetiskt modifiera grödor som minskar kväveläckage i jordbruket eller kan frodas i ökenområden. Det är tydligt att vi behöver ett sätt att förstå genmodifierade organismer (GMO) som når bortom skyttegravskriget mellan teknikoptimism och naturmysticism.

De sammankopplade sinnenas kraft

Tillblivelsen av den här boken är på flera sätt en illustration av några av dess poänger. Den iakttagelsen har redan gjorts av Stefan Molnar på bloggen ”Sociologisuget”.¹⁷ Bloggosfären har kallats en ”särskrivande specialklass” (ledarskribenten Lisa Bjurwald på DN) och en ”kloak” (statsvetaren Bo Rothstein i GP Kultur), men den kan också ses som en samling offentligheter – notera pluralformen, för det rör sig här inte om något homogent fenomen – i deweysk mening.¹⁸ Molnar identifierar en ”typ av samhällsvetenskapligt fokuserade bloggar, som det finns många av idag, inom vilka en intensiv, forskningsorienterad diskussion förs mellan forskare och icke-forskare”. Förutom Kalles blogg och min egen nämns Christopher Kullenbergs, Johan Karlssons, Heiti Ernits respektive Johannes Åsbergs blogg.¹⁹ Detta bloggkluster lyfter han fram som exempel på den föregivet nya form för kunskapsproduktion som Michael Gibbons och några andra började kalla ”Mode 2”.²⁰

Mode 2 kännetecknas istället av tvärvetenskaplig forskning, en sammanblandning av grund- och tillämpad forskning och en vilja att lyssna till och ta i beaktande vad som sägs utanför universitetets väggar. Slutligen, vilket är av intresse för detta blogginlägg, kännetecknas Mode 2 av att mer och mer forskning bedrivs av institutioner som befinner sig utanför universitetets väggar eller befinner sig mellan samhällets olika sektorer, som tankesmedjor, centers of excellence, tvärssektoriella forskningsprojekt, patientgrupper, offentliga och privata forskningsinstitut osv.

Som Molnar skriver kan *En liten bok om slem* ses som ett utfall av den här processen. Bokens innehåll kan spåras till ett antal inlägg på Kalles blogg, vilka diskuterats av bloggans besökare – Kalles ”distribuerade hjärna”, som han själv säger – och diskussionerna har förbättrat resonemanget.

Inläggen har samlats ihop till ett första manusutkast, vilket genomgått åter en remissrunda i den distribuerade hjärnan.²¹ Resultatet – om man nu kan tala om ett sådant, för diskussionerna kommer att fortsätta – finns nu i pappersform som *En liten bok om slem*.

Avslutningsvis bara några ord om den distribuerade hjärnan. Isobel Hadley-Kamptz skriver i *Arena* nr 1/2010 om hur medieteknologier förändrar vår syn på subjektivitet – omformar de mentala ekologierna, om man så vill. På samma sätt som skrivkonsten lät oss outsource vårt medvetande, och triggade den enorma ackumulation av vetande som väl kan sägas vara det som skiljer människan från övriga djurarter – sjuttio procent av våra gener är gemensamma med de i en skiva bröd – har internet förändrat vårt sätt att tänka, resonera och producera kunskap.²²

Den kognitiva kollektivism som finns immanent i vår hjärna har blivit verklighet via TCP/IP. I de omedelbara och oändliga feedback-loopar som triggas våra hjärnor i diskussioner i irc-kanaler, på bloggar, twitter eller i det direkt kollektiva skapandet i exempelvis etherpads, omformas medvetandet från upplevd avskildhet till upplevd gemenskap. Det är inte alltid okomplicerat. Triggersystemen är extremt kraftfulla och den intellektuella slembildningen är mer beroendeframkallande än mycket annan mänsklig samvaro. Upplevelsen av att faktiskt inte veta var ens egen hjärna slutar och andras börjar, tillsammans med den än mer euforiska insikten om överlägsenheten i det kollektiva medvetandet ger kickar som är hårdare än aldrig så starka förälskelsehormoner. Att finnas i detta gör mig smartare, att dela hjärna med dem gör den, oss, bättre.

Dessa insikter utmanar den västerländska tron på odelbara, avskilda individer. Diskussionen om vart detta kan leda oss har bara börjat. *En liten bok om slem* kan ses som ett steg på vägen.

Jimmy Sand

redaktör, tankesmedjan Federa

Noter

¹ Karl Palmås, ”Liberalerna – den nya vänstern?”, *Arena* nr 5/2003. Finns tillgänglig här: <http://www.isk-gbg.org/99our68/?p=108>

_____ ”En vänsterliberal vokabulär”, Anders Rosén (red.), *Vägval Vänster: En antologi*, Premiss förlag 2006. Finns tillgänglig här: <http://frihetligtforum.wordpress.com/2007/04/27/en-vansterliberal-vokabular/>

² Palmås, *Den barmhärtige entreprenören: Från privatisering till socialt företagande*, Agora 2003.

³ Palmås, ”Kapitalismen som vänsterns moderna myt”, publicerad den 22 oktober 2005 på Vägval Vänsters webbplats. Sedan föreningen lagts på is ligger webbplatsen nere. Artikeln finns tillgänglig här: <http://www.isk-gbg.org/99our68/?p=41>

⁴ Bruno Latour, *We have never been modern*, Harvard University Press 1993. Som exempel på åtskillnadens illusoriska karaktär kan nämnas kärnkraftens inträde i världspolitiken, den rysk-tyska gasledning som nu planeras genom Östersjön, den inverkan som alkohol och andra droger har på identiteter, BitTorrent-protokollets roll i en aktuell juridisk process, Hiv/Aids-pandemins betydelse i kampen för HBT-personers rättigheter, etc.

⁵ Gregory Bateson, *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology*, University Of Chicago Press 1972.

⁶ Palmås, ”Hamnstadens flöden”, *Ord&Bild* nr 2/2007. Finns tillgänglig här:

<http://www.tidskriftenordobild.se/nyhet/hamnstadens-floden/>

_____ & Otto von Busch, ”Cities are flows of urban magma”, *Art Monitor* nr 5/2008. Ett tidigt utkast finns tillgängligt här:

http://www.isk-gbg.org/99our68/cities_are_magma.pdf

_____ ”Prat om urban ekologi på Filmfestivalen”, föredrag den 8 januari 2009. Manus finns tillgängligt här:

http://www.isk-gbg.org/99our68/koyaanisqatsi_prat.pdf

⁷ Begreppet *autopoiesis* (grek. ungefär ’själv tillverkning’) myntades av biologerna Francisco Varela och Humberto Maturana i ett försök att finna principen som skiljer levande organismer från döda ting. Det betyder att organismen är självreglerande och att den därmed skapar sina egna förutsättningar för liv (baserat på sin omvärld). Begreppet togs upp av sociologen Niklas Luhmann för att skapa en generell systemteori som gick att applicera på alla delar av samhället och förklara de processer som utgör det. *Exopoiesis* (grek. ungefär ’yttre tillverkning’) var det, mig veterligen, journalisten Andreas Malm som myntade i sin bok *Det är vår bestämda uppfattning att*

om ingenting görs nu kommer det att vara för sent (2007) för att beteckna de förändringar av organismens omgivning som är en sidoprodukt av dess autopoiesis.

⁸ Herman J. Saatkamp, Jr. (red.), *Rorty and Pragmatism: The Philosopher Responds to his Critics*, Vanderbilt University Press, 1995, s 199.

⁹ Spindler, Fredrika, *Spinoza: Multitud, affekt, kraft*, Glänta produktion 2009, s 51.

¹⁰ Noortje Marres, ”Offentligheten uppstår genom sakfrågor: En ofta glömd nyckelpoäng i Lippmann-Deweydebatten”, översatt av Fredrik Jansson, *Fronesis* nr 22-23. (”Issues spark a public into being: A key often forgotten point of the Lippmann-Dewey debate”, Bruno Latour & Peter Eibel (red), *Making Things Public*, MIT Press 2005.

¹¹ *Economy & Society*, nr 4/2007 är ett specialnummer om Gabriel Tarde.

¹² Palmås, ”Lava, kött och memer: Om DeLandas flödande materia”, *Ord&Bild* nr 5/2008. Finns tillgänglig här:
<http://www.tidskriftenordobild.se/artikel/lava-kott-och-memer/>

¹³ Mark Klamberg et al., ”FRA-lagen medför massiv kartläggning av oskyldiga”, Dagens Nyheter den 3 september 2008. Debattartikeln är undertecknad av Mark Klamberg (Doktorand juridik, Stockholms universitet), Mikael Nilsson (Doktorand datalogi, Kungliga Tekniska högskolan), Anna Petersson (Doktorand matematik, Uppsala universitet), Peter Seipel (Professor emeritus rättsinformatik, Stockholms universitet), Janne Flyghed (Professor kriminologi, Stockholms universitet), Cecilia Magnusson Sjöberg (Professor i rättsinformatik, Stockholms universitet), Jussi Karlgren (Docent språkteknologi, Swedish Institute of Computer Science), Markus Bylund (Doktor i data- och systemvetenskap inriktning personlig integritet, Swedish Institute of Computer Science), Karl Palmås (Civilingenjör och doktor i sociologi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet), Christopher Kullenberg (Doktorand vetenskapsteori, Göteborgs universitet), Pär Ström (Civilingenjör och författare, integritetsombudsman på tankesmedjan Den nya välfärden), Daniel Thorburn (Professor i statistik, Stockholms universitet), samt Johan Westerholm (Kapten, reservofficerare underrättelsetjänst, rådgivare Greycat). Finns tillgänglig här:
<http://www.dn.se/opinion/debatt/fra-lagen-medfor-massiv-kartlaggning-av-oskyldiga-1.590886>

¹⁴ Rasmus Fleischer, ”En lektion i nätpolitik”, *Svenska Dagbladet* den 16 september 2008. Finns tillgänglig här:
http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/en-lektion-i-natpolitik_1727427.svd

¹⁵ Palmås, ”Affekt-vändningen: Nu hos en övervakare nära dig”, den 10 september 2008. Finns tillgänglig här:

<http://www.isk-gbg.org/99our68/?p=253>

Se även Mark Klamberg, ”Svaret är sociogram i analysdatabasen”, den 29 augusti 2008. Finns tillgängligt här:

<http://klamberg.blogspot.com/2008/08/svaret-r-sociogram-i-analysdatabasen.html>

Samt Isobel Hadley-Kamptz, ”Vi måste prata om sociogrammen”, Expressen den 6 september 2008. Finns tillgängligt här:

<http://www.expressen.se/ledare/isobelhadleykamptz/1.1290592/isobel-hadley-kamptz-vi-maste-prata-om-sociogrammen>

¹⁶ Se även Otto von Busch & Karl Palmås, *Abstract Hacktivism: The Making of a Hacker Culture*, Lightning Source 2006. Finns tillgänglig här:

<http://www.isk-gbg.org/99our68/AbstractHacktivism.pdf>

¹⁷ Stefan Molnars inlägg, ”Bloggen, en ny form av forskningsproduktion?”, den 9 juni 2009. Finns tillgängligt här:

<http://sociologisuget.wordpress.com/2009/06/09/bloggen-en-ny-form-av-forskningsproduktion/>

¹⁸ Lisa Bjurvald, ”Blondinbella i bloggsörjan”, *Dagens Nyheter* den 29 juli 2008. Finns tillgänglig här:

<http://www.dn.se/opinion/signerat/blondinbella-i-bloggsorjan-1.581740>

Samt Bo Rothstein, ”Starka reaktioner i bloggvärlden”, *Göteborgs-Posten* den 14 november 2008. Finns tillgänglig här:

<http://www.gp.se/kulturojce/1.137979-starka-reaktioner-i-bloggvarlden>

¹⁹ Bloggarna är i tur och ordning som de är omnämnda: *99, our 68* (<http://www.isk-gbg.org/99our68/>), *strötankear och sentenser* (<http://jimmysand.com/>), *Intensifier* (<http://www.christopherkullenberg.se/>), *Mothugg* (<http://www.mothugg.se/>), *Idéer, tankar och reflektioner* (<http://heiti.blogspot.com/>), samt *bios politikos* (<http://biospolitikos.blogspot.com/>).

²⁰ Gibbons et al., *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*, Sage 1994.

²¹ Manusutkastet och diskussionen kring det finns tillgängligt här:

<http://www.isk-gbg.org/99our68/?p=322>

²² Isobel Hadley-Kamptz, "Outsourcad människa", *Arena* nr 1/2010, s 32-34. Påståendet om generna i en skiva bröd kommer från Cecilia Åsberg, "Vi har aldrig varit människor", s 35-37 i samma publikation. Palmås "Försvarsministerns nya filosofi", ingår i samma temanummer på s 28-31. Finns tillgänglig här: <http://www.eurozine.com/articles/2010-02-12-palmas-sv.html>